

geschiedt de
ker tijdelijk
kapel. En
Luthersche
kerpel alwij-
t z niet op

et, heel deze
alleen maar
kerkgebouw.
reken' een-
wyl, als er
is de tweede
iken niet be-

dat zelfs in
erde kerken,
te meest vast
in één predi-
bouw slechts
gehele cijfer
alijken, dan
stelsel van
ereformeerde
in de Gere-
neel in Neder-
de grootere
ield, in niet
Christelijke

lf nog geen
Het vieren
of aanzitting
is het schier-
nen voor den
en zeer klein
een in Neder-
oek maar
zults te ver-
gemenelijk
De wijl wint
merking over
stelsel van
deeling' be-
aan ons Ne-
eld te onte-
gewoonte is,
ders kunnen
zijn.

ziet dan zijn
iet dan zijn
t ia.

eer we ver-
het duidelijk
dat hetgeen
otterdam, te
niet is dan
ring op den
matia en in
in regel, dat
heeft en zijn
ijn gemeente
n hij alleen,
en ambtge-
t hij aan een
de daar ge-
verbonden is,
in het van
aan, bestaat
caigde Pres-
a stelsel als

te noemen,
kte niet rond
toos in den
et De Witt
de predikers

zeggen, dat
het kerspel-
drijver van
ld, wat onze
el, dat ook
en, te laten
die zij van
oesterden in

a een ge-
de orde is,
echt Pelag-
denzelfde
artelijk voor
en wil vrij

iets spreekt,
Pelagian-
bestaat voor
ezelfde toe-
hij voor u

anders dan
el soms in
ongeval dat
onen?
redeneeren
vraagd.

ping?

onzent de
n den dienst
ven had aan

miging, de
niet, maar

f daar een
d, soms een
voelde. Die
leid in een
in was dat
Indie gaan.
zondring
Criticke ont-

te zenden persoon een Dienaar des Woords
in het ambt' moet zijn, bleef men nochtans
wat de tegenstelling tusschen *beroeeping* en
oproeeping aangaat, het oude spoor volgen.
De broeders Deputaten deden het zoo
kiesch mogelijk, maar het denkbeeld dat de
man die gaan zou, zich had aan te bieden,
bleef toch op den voorgrond staan.
In verband met ons verleden kon dit ook
bijna niet anders. Andere Deputaten zouden
allicht evenzoo gedaan hebben. Maar toch
was het opmerkelijk dat reeds aanstonds
een stem van protest werd vernomen, die
verklaarde: »Ik wil volgaarne, maar mij
aanbieden mag ik niet. Ik zal gaan, als de
kerk mij roept.»

Nu onderscheid men hierbij aanstonds
drielei: de *voorbereidende* roeping, de
ambtelijke roeping en de roeping door den
Heiligen Geest.

Een vader heeft een vromen, knappen
jongen. Waarom zou die jongen geen
Dominee worden? En natuurlijk vooral
onder de kleine burgerij lacht zulk een denk-
beeld zulk een jongen knaap wel aan. Hij
wordt er beter door. Zijn jongere broeder
achter de toonbank en hij op den preekstoel.
Men ziet dan ook dat jonge mannen uit
hoogere standen zeer zelden lust hebben
om Dominee te worden. Nog wel eens als
ze pas 10 à 12 jaar zijn, maar later slijt
dit uit. Men bezie heel deze loop der
dingen dus zeer nuchteren. Als menig vader
zegt: Zoudt ge geen Dominee willen wor-
den? — en de jonge knaap begint op dat
zeggen welhaast »roeping' te gevoelen,
dan is dit in negen van de tien gevallen
voorschaars weinig meer dan zelfmisleiding.

En toch gebruikt God de Heere, in zijn
Voorzienig bestel, ook dezen trek der ijel-
heid, met heiliger lust gemengd, om straks
zijn kerken van leeraars te voorzien.

Want dat hier zijn Voorzienig bestel in
is, kunt ge daaraan merken, dat kerken die
een andere methode volgden, en geen knapen
opleidden, maar wachten tot mannen van
23, 24 en meer jaren, die wisten wat ze
deden, zich aanmeldden, op wetenschappelijk
gebied vermaard zijn, en daardoor bloot-
stonden aan allerlei gevaar van afdoeling.

Het leek wel schoon, en sprak ons
dualistisch hart wel toe. Wachten tot iemand
krachtadig bekeerd is, en als hij dan zegt
roeping te hebben, hem zoo snel mogelijk
opleiden. En ook moet volmondig erkend,
dat er op die wijze zeker aantal uitstekende
predikers voor de kerk gewonnen zijn. Maar
zoodra men deze uitzondering tot regel gaat
verheffen, en op die wijze zijn algemeene
opleiding inricht, valt men onder het oordeel
der historie. Het is de particuliere van de
gemeene genade scheiden, en echt Doo-
persch de Voorzienige voorbereidende gratie
miskennen.

De gewone loop der dingen is daarom,
en zal blijven, dat allerlei speelsche inval,
menselijke ijdelheid, en misleide gevoels-
werking, voor wat de menselijke zijde be-
treft, bepalen blijft, wie voor Dominee zal
studeeren; en dat nochtans in en door deze
menselijke zwakheid de Heere onze God
zijn raad vervult, en leeraars voor zijn ker-
ken toebereidt.

Meest volgt dan daarop, na volbrachte
studie, de uitwendige roeping der kerk, zon-
der dat de nu geroepen prediker zich nog
klaar en helder van zijn innerlijke geestelijke
roeping bewust is. Hij gelooft wel, dat hij
in Gods weg is. Dat leidt hij af uit zijn
opvoeding en levensgang van zijn jeugd aan,
uit zijn slagen bij het onderzoek, en uit het
ontwaanen beroep, en ook is hij innerlijk
wel met lust vervuld, om in dezen dienst te
arbeiden; maar natuurlijk een innerlijke roe-
ping van den Heiligen Geest is nog zoo
heel iets anders.

Die roeping des Geestes gaat dan ook
meestal niet vooraf, maar volgt. Met uit-
zonderingen natuurlijk. Enkele mannen wor-
den te voren openbaar. Maar als regel mag
gezegd, dat de van God verwekte leeraars,
van wie een reuke des levens uitgaat,
eerst bij toenemende persoonlijkheid wasdom
in Christus, ook tot die ambtelijke zeker-
heid geraken, die hen staan doet, met klaar
besef van Goddelijke roeping, in de kracht
des Heiligen Geestes.

In hoofdzaak nu gaat dit bij den dienst
der Zending juist evenzoo, alleen komt hier
het avontuurlijke, de zin voor het onbekende,
de aantrekkelijkheid van het mysterieuze bij.

Hieruit is het te verklaren, dat in Eng-
land en Duitschland, waar de nomadische
neiging om de wereld in te trekken nog
zoo sterk is, het denkbeeld om in de Zen-
ding uit te gaan zooveel meer vat op het
gemoed heeft, dan in ons hokvast Neder-
land.

Vroeger was ook onder ons die neiging
sterker, en de trek der Boeren in Transvaal
toont wel, hoe die neiging ook in het Hol-
landsch karakter kan opwaken. Maar, als
regel, mag gezegd, dat »oost west thuis
best' nog tamelijk wel de stemming der
gemoederen bij ons uitdrukt.

Verdrinking, nood kan tot landverhuizing
nopen. Wie vrij is en leven kan, blijft liever
in het land.

Maar op sommige gemoed heeft, vooral
in den knapenleijf, het avontuurlijke toch
nog vat, en mengt zich dit avontuurlijke nu
met kinderlijke liefde voor Jezus, en is men
door wat sterk gekleurde zendingen berichten
verloft, dan niet men dikwijls reeds vroeg het
besluit rijpen: »Ik wil zendeling worden',
en als er dan zijn die helpen willen, gaat
het dien weg op.

Op zichzelf nu is hier niets tegen. Al
werkt ook hierbij allerlei verkeerde trek
soms mede, toch kan de Heere ook daardoor
zijn doel bereiken. Alleen is het zaak dat
de ouders hier dubbel voorzichtig zijn. Wat
Dominee worden is, kunnen ze nog eenigzins
beoordeelen, en zelfs een knaap kan zich
hiervan eenigzins een voorstelling vormen.
Maar wat het is op geheel vreemd terrein,
op Soemba bijvoorbeeld, in den dienst der
Zending te arbeiden, daar weet noch vader
noch zoon gemeneeljk iets af.

Te zeggen: »Ik studeer voor Zending!'
moet dan ook altijd zoo verstaan, dat de
kerken zullen te oordeelen hebben, of men
dit worden kan, of men er lichamelijk en
geestelijk voor geschikt is, en of de kerken
u roepen zullen.

Een Dienaar des Woords in de Zending
moet aan veel hooger eischen beantwoorden,
dan een Dienaar hier te lande. Eigenlijk
moest het de maarschalkstaf voor de besten
onder de leeraars zijn.

Maar juist dit eischt bescheidenheid, en
een afwachten wat de Heere doen zal.

Wie dien wensch als knaap of jongman
in zijn hart gevoelt, doet dan ook stellig
beter, met dit voorschaars voor zich te hou-
den, en stil en rustig voor Dominee te gaan
studeeren.

Later zal dan wel blijken, of hij verder
kan komen.

En een der grootste nadeelen van een
zoogenaamde Zendingopleiding school juist
hiern, dat men reeds op jonger jaren be-
slissen moest, en eens dien weg op, zoo
moettelijk terug kon.

Houdt intusschen die innerlijke wensch en
draag aan, dan steekt er niets in, dat men
zich ook meer opzettelijk op de missionaire
studien toelegt, en in vrouwenden kring zijn
zielswenschen begint te openbaren.

Van lieverlede wordt dit dan wel in breeder
kring bekend. En als er kerken zijn die
uitzenden willen, hooren die wel, welke de
leeraars zijn, die lust voor de missie hebben.

Toch is ook in dit alles nog niets dan
de Voorzienige voorbereidende werking, en
eerst daarna kan de uitwendige roeping door
de kerken volgen, om in den regel eerst
nog veel later, bij toenemende wasdom
in Christus, ook tot die persoonlijke ambte-
lijke verzekerdheid te leiden, waarin zich
de roeping van den Heiligen Geest open-
baart.

Princiep is er alzoo tusschen den Dienst
des Woords hier te lande en in Indië geen
verschil. De eischen zijn voor Indië hooger.
De keur moet scherper zijn. Indië eischt
meer toewijding en zelfverloochening. Maar
het karakter van den dienst en van de roe-
ping er toe blijft een. *Het werk des Vaders*
is de Voorzienige voorbereidende roeping,
het werk des Zoons is de roeping der kerk,
en *het werk des Heiligen Geestes* is de in-
nerlijke roeping van ambtelijke zekerheid.

Roep nu een vacante kerk sollicitanten
voor den Dienst des Woords op?
Immers neen.

Welnu, laat de kerk dit dan ook niet
doen voor den Dienst des Woords in de
Koloniën.

Zeker, men mag er zich over uitspreken,
en de kerken mogen zeer wel weten, dat er
hier of daar een predikant is, die tot gaan
bereid zou zijn, maar solliciteren komt voor
een ambt nooit te pas. Wie zou solliciten
om ouderling, solliciteren om diaken te
worden? Sollicitatie en kerkelijke roeping
sluiten elkaar uit.

Buitendien, als eenmaal de goede regel
zal gelden, dat wie zulks verlangt van de
classis ook in de missionaire vakken zal
kunnen geëxamineerd worden, dan weten de
kerken, wie de jeugdige leeraars zijn, die
het eerst in aanmerking komen, en kan men
op dezulken nader het oog richten.

Alleen het ongeoordeeld van onze toe-
stand was dan ook oorzaak, dat men
aanvankelijk een op zichzelf min goeden weg
insloeg, waarvan men nu dan ook reeds
terugkeert.

Verre blijve daarom ook in deze zaak
alle soort critiek, die splinters in het broe-
deroog zoekt, of ook om den eisch van het
beginnel den nood des levens voorbijziet.

Critiek mag ook ten deze nooit anders dan
het opaporen van den juisten weg bedoelen.
Maar juist daarom mag degene, die door
zulke critiek zich getroffen voelt, nimmer den
onzedelijken eisch stellen, dat men, om hem
te sparen en vrij uit te laten gaan, de waar-
heid bedekken zou.

Nog twee brieven.

Hoewel wij er eindelijk toe overgingen,
de discussie voor gesloten te verklaren,
ontvingen we nogmaals, achtereenvolgens,
twee brieven van den heer De Savornin
Lohman.

In elk ander geval zouden we, na ons
eenmaal genomen besluit, stellig de ope-
ming hiervan geweigerd hebben. Het gaat
niet aan, zulk een over en weer schrijven
aldoor voort te zetten.

Voor ditmaal zullen we intusschen, om
het kiesche der wederzijdsche verhouding,
beide brieven nog plaatsen.

Wij wenschen tot het laatste toe tegen-
over den heer Lohman eer te veel dan te
weinig in te schikken.

De eerste brief luidt aldus:

Geachte Hoofddirecteur!

Gij wenscht de discussie over de beteken-
is van discussie in een professorienkrans te sluiten,
en ik leg mij gaarne daarbij neer.

Maar gij brengt een nieuw feit ter sprake,
waaromtrek ik mij gaarne publiek verantwoord.

Ik zou eenige gansche reeks van stellingen,
zonder eenigzins eenigzins eenigzins mede-
gedeeld; stellingen die nog niet eens waren af-
gehandeld en die tevaal in bespreking waren
juist bij dezelfde hoogleraren, die bijeen plachten
te komen in het professorienkrans.

Deze bewering staat blijkbaar terug op het-
zelfde feit, waarop ook de Senaat der V. U. het
oog schijnt gehad te hebben, toen hij de bekende
18 stellingen publiceerde met deze toevoeging:
»de Senaat der V. U. alhier, gezien hebbende,
dat eenige deelen uit een stuk, tot zijn archief
behoorende, publiek zijn gemaakt, heeft het ge-
raden geoordeeld dit stuk in zijn geheel open-
baar te maken, opdat het in zijn samenhang
en zijne strekking kon worden beoordeeld.»

De zaak is deze:
In mijn tot de Commissie van Enquête ge-
richt schrijven heb ik, om te doen zien op welke
wijze thans mijn toenmalige ambtgenooten art.
2 der statuten voor H. O. wilden uitleggen, een
deel der stellingen medegedeeld, die destijds in

behandeling waren bij den Senaat; waarvan de
voornaamste reeds waren vastgesteld, en die
bestemd waren om te worden gepubliceerd.

Hierin staat zeer zeker niets ongeoorloofds.
Later besloot ik dit schrijven te publiceren.
Nadat de brochure »de aanval op Scinpost enz.»
reeds afgedrukt was, viel het mij te binnen, dat
in dit schrijven ook de bewuste stellingen waren
opgenomen, die op dat ogenblik nog geen pub-
liek domein waren. Ik heb toen nog te elder-
ure de proef teruggevraagd, en daarin zoodanige
wijzigingen aangebracht, dat niemand er uit lezen
kan door wie of van wie die stellingen gemaakt wa-
ren. Zelfs de aanhalingsteekens zijn weggehaald;
men zie bl. 55—58 der genoemde brochure; er
blijkt alleen uit dat »men' in den kring der pro-
fessoren' »het onderwerp aan de stellingen wil
binden.' Van den Senaat wordt niet gesproken,
en als deze de omworpen stellingen nog had
willea wijzigen of vervangen, zou niemand
uit mijne brochure hebben kunnen afleiden, dat
bedoelde stellingen bij den Senaat in de maak
gewest waren. Zelfs nu heeft meer dan een de-
overeenkomst niet opgemerkt, en het blijft mij
dan ook nog steeds een raadsel, waarom de Se-
naat plechtig verklaart »het geraden te oordeelen
dit stuk thans in zijn geheel openbaar te maken',
te minder omdat hij dit toch zou hebben gedaan.

Het komt mij derhalve voor, dat vermits ik
geen auteur genoemd noch geheime feiten ge-
publiceerd heb, niet gezegd kan worden misbruik
gemaakt te hebben van mijn bekendheid met feiten,
of indiscreties tegenover personen te heb-
ben begaan. Toch zou ik zelfs in dezen vorm
de stellingen liever niet hebben opgenomen in
mijn schrijven aan de Commissie van Enquête
indien ik tijdig bedacht had, dat publicatie van
dit schrijven ook publicatie van die stellingen
moest meebrengen. Dit niet bedacht te heb-
ben doet mij leed, en ik acht mij verplicht
dit aan het uw blad lezend publiek mede te
deelen. Maar ik ontken door deze han-
deling het recht verbeurd te hebben, anderen de
bevoegdheid te betwisten, iemands in privaten
kring uitgesproken gevoelen, zonder diens verlof,
te publiceren.

U voor de plaatsing derer regelen dank zeg-
gende, met verschuldigde hoogachting,

Uw di. dienaar,
A. F. DE SAVORNIN LOHMAN.

19 December 1896.

Over het feitelijke kan geen verschil
van gevoelen bestaan. En waren stellingen
van zijn ambtgenooten in bespreking, ont-
rent vier publicatie nog niets besloten was.
Een groot deel van deze stellingen
heeft de heer De Savornin Lohman pub-
liek laten drukken, en zulks op eigen
autoriteit, en op zulk een wijze, dat ieder
deskundig lezer te weten kwam, dat dit
stellingen waren, die door zijn ambtgenooten
waren voorgesteld. Het verband waarin de
inlating plaats had, liet desaanvande
geen twiifel over, en er straalde duidelijk
door dat dit stellingen waren, waaraan zijn
ambtgenooten hem wilden binden.

Beide malen gold het dus het publiceren,
zonder verlof, van stellingen in den kring
der hoogleraren van de Vrije Universiteit
ter sprake gebracht, de éne maal in het
Professorenkrans, en de andere maal in een
Commissie van den Senaat.

En nu kan, dunkt ons, het oordeel wel
geen ander zijn, dan dat wie zelf zich zulk een
publicatie veroorloofde, zich minder zou
hebben bloot gegeven, indien hij op min-
der hoogten toon soortgelijke publicatie in
ons blad gewraakt had.

Immers het beweren dat het *Professoren-
krans* een uitsluitend vriendschappelijk
karakter droeg, hebben we reeds voor drie
weken, en wel met een verwijzing naar
het Leidse Professorenkrans, te niet ge-
daan.

De tweede brief was van dezen inhoud:

Geachte Hoofddirecteur!

Gij hebt in het laatste nummer van de *Heraut*
enige aanmerkingen gemaakt over het niet op-
nemen in »de correspondentie over mijn ontzag' van
den brief van Curatoren aan Directeuren
d.d. 28 Sept. j.l.

Veroorloof mij een paar woorden ter verweer.
Bedeelde brief is niet uit de correspondentie
uitgevalen'; hij heeft er nimmer, 't zij in origi-
nal, 't zij in afschrift deel van uitgemaakt, en
kon dus ook niet door mij worden gepubliceerd.

Het zou derhalve ook weinig geacht hebben,
indien ik toestemming aan Curatoren gevraagd
had, vermits ik dan wel de toestemming, maar
niet den brief van Curatoren zou hebben gehad.

Het lag natuurlijk ook niet op mijn weg, brie-
ven van anderen over mijn ontzag op te vragen;
allermist wanneer die blijkbaar niet voor mij
bestemd waren; en nog minder, wanneer de ge-
adresseerde mij de tekening had aangegeven,
onder de kennisgeving, dat men dit deed »con-
fidentieel', vast er op rekende, dat ik die niet
publiek zou behandelen.

Eindelijk merk ik op, dat deze brief van Cu-
raturen aan Directeuren mij eerst ter lezing is
toegezonden, tegelijk met den brief waarin mij
ontzag verleid werd; hij valt dus buiten het
kader van de correspondentie, die liep tot en
met het ontzag. Op mij persoonlijk kon die
brief dan ook geen invloed uitoefenen; daarvoor
kwam hij te laat.

Maar nu nog een bescheiden verzoek. Gij
wilt uwe lezers laten oordeelen, en deelt
daarom den bewusten brief mede. Uitnemend.
Maar tot duaver bracht gij nimmer ook mijn
beschouwingen onder de oogen uwer lezers.

Zoudt gij nu niet eens ook mijn schrijven aan
Directeuren naar aanleiding van den brief onder
de oogen uwer lezers willen brengen?

Met verschuldigde hoogachting,

Uw di. dienaar,
A. F. DE SAVORNIN LOHMAN.

2 Januari 1897.

Wij voor ons meenen het recht te heb-
ben, onze meening te handhaven, dat nu er
in de medegedeelde stukken melding
was gemaakt van een *memorie* van Curato-
ren, die door Directeuren aan den heer De
Savornin Lohman ter lezing was gezonden,
en die strekte ter wederlegging van diens
harde beschuldiging, alsof Curatoren zich had-
den schuldig gemaakt aan krenkende, on-
rechtmatige, in hooge mate beleedigende be-
jegening' — de billijkheid had gevorderd,
dat ook deze *memorie* ware gepubliceerd.

De reden waarom de President-Directeur
zoo met nadruk niet-publicatie verzocht
had, komt niet voor onze rekening, al

spreekt het vanzelf, dat dit verzoek den
heer De Savornin Lohman dekt.

Het stuk is nu publiek, en onze lezers
hebben thans kunnen oordeelen, of publi-
catie van dit stuk niet metterdaad nood-
zakelijk was.

Of we ook bedoeld schrijven van den heer
De Savornin Lohman naar aanleiding van die
memorie zullen afdrukken, weten we nog niet.

We veroorloven ons daarbij te rade te
gaan met ons eigen oordeel; een recht dat
geen redactie zich betwisten of ontnemen
laat.

Stellig zouden we daartoe reeds zijn
overgegaan, indien opmerking ervan niet de
bijkooeging van een antwoord onzerzijds
noodzakelijk zou maken, en indien niet te
bezien stond, dat de heer De Savornin
Lohman daarop weer en nogmaals in ons
blad zou willen repliceren; een gang van
zaken die de discussie licht in het eindloze
rekken zou.

En of dit nu raadzaam is, en door onze
lezers gewenscht wordt, is iets wat onze
redactie vooralsnog betwijfelt.

Genoeg, om het duidelijk te maken, dat
de al of niet-opmerking van dezen brief vol-
strekt niet een eenvoudige quaestie van
overdrukken was, maar een muisje kon
blijken dat een staart had.

Bovendien die brief is publiek.

Wie wil kan ze lezen.

Iets waartoe wij onzerzijds het publiek
volgaarne opwekken, al mogen we het niet
verhelen, dat de indruk, dien de lezing ach-
terlaat, weinig kracht ter overtuiging zal
oefenen.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Ds. HOUTZAGERS: Van den
heer J. H. Schrammeijer te R. f. 2.50; door
den heer J. C. van Biemen te Leiden, van J.
W. B. f. 2.

Uit de Pers.

Na eenmaal het vraagstuk van Art. 36 te
Middelburg aan de orde is gesteld, begint men
ook in onze kerken zich met het tegen dit artikel
ingebrechte *gramma* bezig te houden.

Da. Gispens leverde er reeds meer dan één
artikel over, waarin hij den stand der quaestie
pogt duidelijk te maken.

Een stuk hieruit wenschen we ook aan onze
lezers voor te leggen, en wel dit:

Over dit bezwaar springen echter velen heen,
door de woorden der belijdenis niet in historische
zin maar in ethische zin te verklaren, en zoo het
verschrikkelijke er uit te lichten. De Overheid moet
zeggen ze, historische rechten verbieden, d. i. de
Nederlandsche Hervormde kerk als de ware kerk
handhaven, of wel de Gereformeerde kerk als de
ware kerk erkennen; en vatten dan het woord
»uitroepen' in betrekking tot de afgoderij en val-
schen godsdienst op, als betekenende bloot »adul-
den', dus niet uitroepen. — en het te gronde werpen
van het rijk des Antichrist, als: de Roomschen
roovert mogelijk in toom houden, hun geen geld
geven voor hun eeredienst enz. Ongeveer zoodals
het was in ons land tegen het einde van de 17e en
in de 18e eeuw. Alles wat zedelijk is, moet de
Overheid bevoorzen en alles wat onzedelijk is, moet
zij tegengaan, overeenkomstig Gods Woord.

Deze ethische of zedelijke opvatting van het artikel
vindt tegenwoordig in breeden kring instemming.
Gelijk op elk gebied de grenzen verlaagd en de
beginselen afgevoerd en vervalscht, of veronacht-
zaamd worden, zoo ook hier. Alleen de Roomschen
komen tot den wortel der zaak, als zij openlijk
uitspreken, dat het »Protestantisme, als zijnde een
dwaling, geen recht van bestaan heeft, maar dat ook
consequent de gevolgtrekking maken dat, wat geen
recht van bestaan heeft, dan ook niet geduld behoort
te worden.

En wie nu de woorden onzer belijdenis taalkundig
en bij het licht der historie overweegt, zal toch
moeten erkennen, dat ook aan de bekende woorden
in onze belijdenis dezelfde gedachte ten grondslag ligt.

Niet de kerk roept de afgoderij uit.

Niet de kerk roept den valschen godsdienst uit.

Niet de kerk werpt het rijk van den Antichrist
te gronde.

Maar de kerk *leert*, dat de Overheid dit doen
moet.

De kerk is de zuster der barmhartigheid, optre-
dend in het midden der menscheit en alom in de
wereld de werken van Christus doende.

De kerk vergiet geen bloed.

Maar de kerk zegt tot de Overheid: Gij Overheid,
hebt een ambt van God ontvangen. En in dat ambt
is u door God zelve de verplichting opgelegd, om
uw hand te houden aan den heiligen kerkedienst.
Gij moet den kerkedienst in stand houden, met het
predikambt en de scholen u bemoeien, en zorg
dragen, dat dit behoort kan bestaan en in stand
gehouden worden. God de Heere heeft u aangesteld
en u macht gegeven om te weren en uit te roeien
allen valschen godsdienst. Met alle u ten dienste
staande middelen moet gij elken godsdienst, die
niet als den waren door ons beleden wordt, weren.
d. i. niet toelaten in uw rechtsgebied; zoodals de
Overheid b.v. zigenaren van de grenzen weert of
emigranten, zonder middel van bestaan, niet toelaat
in het land, zoo moet alle godsdienst geweerd
worden, die niet de ware is, of daarvoor gehouden
wordt. Is die godsdienst in uw land binnengeslopen,
dan moet gij hem uitroepen. Niet dulden, of slechts
bescherming of stoffelijken steun onthouden; maar
uitroepen, zoodals men boomen uitroot met bijl en
houwel, kort en klein slaan, dat er geen spoor,
dat er niets van overblijft. Dat betekent uitroepen.

Dit blijkt ook uit het gevolg, om namelijk door
het uitroepen van alle afgoderij en valschen godsdienst
»het rijk des Antichrist te gronde te werpen.'
Historisch kunnen we anders verstaan dan de
Roomsche kerk en in het algemeen de Pauselijke
macht, die zich over alle koninkrijken der wereld
pogt uit te strekken, en de wet wil voorschrijven
aan de gansche wereld.

Deze macht ter neder te werpen, wordt beleden
tot het ambt der Overheid te behooren.

Voorts wordt beleden, dat het tot 't ambt der
Overheid behoort: »het koninkrijk van Christus te
voederen' (of te bevorderen) »het woord des Evan-
gelii overal te doen prediken, opdat God van een
gelijk gebed en gebeden worde, gelijk Hij in zijn
Woord gebiedt'.

Deze woorden bevatten niets dubbelzinnigs. Wie
deze woorden in taalkundig en historisch zoekt te
verklaren, zal niet lichtelijk komen tot een ethische
verklaring, maar de taak der Overheid er in zien
aangewezen, als gebiedende en dwingende macht.
De Overheid moet:

de hand houden aan den heiligen kerkedienst;
om te weren en uit te roeien alle afgoderij en
valschen godsdienst;
het rijk van den Antichrist te gronde te werpen;
het koninkrijk van Christus te bevorderen;
het woord des Evangelii overal doen prediken;
opdat God van een gelijk gebed en gebeden worde,
gelijk Hij in zijn Woord gebiedt.

Neemt men hierbij nu in aanmerking, dat Gere-
formeerden, zonder uitzondering, belijden, dat de

Overheid een dwingende macht van God heeft
ontvangen, dan volgt noodwendig al het overige.

Ook komt hierbij in aanmerking, de verklaring
van het derde gebod in Zondag 36 van onzen Cate-
chismus, alwaar, in de 100ste vraag gevraagd wordt:
»Is het dan zoo grootte sonde Gods Naam met zweren
en vloeken te lasteren, dat God zich ook over die
vertoont, die zooveel als het hem mogelijk is, het
vloeken en zweren niet helpen weren en verbieden'?

En antwoordt: »Ja gewisselijk; want daar is geen
grootte sonde, noch die God meer vertoont dan de
lastering zijns Naams, waarom Hij ook dreven
met den dood te straffen bevolen heeft'.

En nu is het niet de vraag, hoe art. 36, door den
drang der tijden en der omstandigheden, is toege-
past. En ook niet, hoe het in de tegenwoordige
omstandigheden zou behouden en kunnen toegepast
worden; maar eenig en alleen is dit de vraag: wat
staat er, en is hetgeen er staat, werkelijk in Gods
Woord aangewezen als de roeping en de taak der
Overheid?

Alzoo het bezwaar, niet tegen art. 36, (zoodals
dikwijls ten onrechte gezegd wordt) maar tegen
enkele zinneden van dat artikel, heeft dus dezes
grond, dat de bevoorzen van oordeel zijn, dat deze
zinneden niet overeenkomen met Gods Woord.

Allereerst zou moeten